

**Н. С. Островська**

кандидат економічних наук,  
доцент кафедри грошового обігу і кредиту,  
Буковинський державний фінансово-економічний  
університет, Чернівці, Україна  
n.ostrovscka@yandex.ru

УДК 336.77(477)

**Н. В. Грапко**

кандидат економічних наук,  
доцент кафедри грошового обігу і кредиту,  
Буковинський державний фінансово-економічний  
університет, Чернівці, Україна  
nataliya.hrapko@yandex.ru

## АНАЛІЗ СТАНУ ТА ДИНАМІКИ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ (2011–2013 рр.)

**Анотація.** Авторами проаналізовано стан та динаміку кредитування в Україні у 2011–2013 роках. Досліджено зміни наданих кредитів резидентам, нефінансовим корпораціям і домашнім господарствам за строками погашення та різновидами валют. Виявлено тенденції банківського кредитування в зазначений період, зокрема зростання загальної кількості наданих кредитів, зосередження їх лівової частки у суб'єктів господарювання, зменшення питомої ваги кредитів, отриманих фізичними особами, скорочення обсягів простроченої заборгованості. У статті визначено, що вдосконалення кредитування в Україні має здійснюватися шляхом підтримки з боку держави, а саме: субсидювання населення при отриманні кредиту; надання податкових пільг позичальникам; підвищення рівня доходів населення тощо.

**Ключові слова:** банки; кредитування; кредит; заборгованість; прострочені кредити.

**Natalia Ostrovska**

PhD (Economics), Associate Professor, Bukovyna State University of Finance and Economics, Chernivtsi, Ukraine  
1 Manfred Stern Str., Chernivtsi, 58000, Ukraine

**Natalia Hrapko**

PhD (Economics), Associate Professor, Bukovyna State University of Finance and Economics, Chernivtsi, Ukraine  
1 Manfred Stern Str., Chernivtsi, 58000, Ukraine

**CONDITION AND DYNAMICS OF LENDING ANALYSIS IN UKRAINE (2011-2013)**

**Abstract.** The state and dynamics of lending in Ukraine in 2011-2013 is analyzed. The changes of loans to residents, non-financial corporations and households according to maturity, economic activities and a variety of currencies are studied. Advantages and disadvantages of trends in bank lending are found. The main problem is high interest rates on loans, particularly for households. The analysis of loan debt in 2011-2013 and status of overdue loans to non-financial corporations are made. The tendencies of bank lending in 2011-2013 have been fetched out as follows: 1) The total number of loans to businesses in 2011-2013 increased. Among the loans granted, the main part was to business entities. 2) As to loans granted to individuals in the study period, their share decreased by 13.3%. 3) There was a decrease in «bad» debts in the reporting period. Theoretical recommendations for bank lending improving by public subsidizing in obtaining credit and tax incentives to borrowers are provided. A direction for further research in this area is represented.

**Keywords:** bank; lending; credit; debt; overdue loans.

**JEL Classification:** G21

**Н. С. Островская**

кандидат экономических наук, доцент кафедры денежного обращения и кредита, Буковинский государственный финансово-экономический университет, Черновцы, Украина

**Н. В. Грапко**

кандидат экономических наук, доцент кафедры денежного обращения и кредита, Буковинский государственный финансово-экономический университет, Черновцы, Украина

**АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ И ДИНАМИКИ КРЕДИТОВАНИЯ В УКРАИНЕ (2011–2013 гг.)**

**Аннотация.** Авторами проанализированы состояние и динамика кредитования Украины в 2011–2013 годах. Исследованы изменения предоставленных кредитов резидентам, нефинансовым корпорациям и домашним хозяйствам по срокам погашения и разновидностям валют. Вывявлены тенденции банковского кредитования в данном периоде, в частности увеличение общего количества предоставленных кредитов, сосредоточение их большей части у субъектов хозяйствования, уменьшение удельного веса кредитов, полученных физическими лицами, сокращение объемов просроченной задолженности. В статье определено, что совершенствование кредитования в Украине должно осуществляться путем поддержки со стороны государства, а именно: субсидирование населения при получении кредита; предоставление налоговых льгот заемщикам; повышение уровня доходов населения и т.п.

**Ключевые слова:** банки; кредитование; кредит; задолженность; просроченные кредиты.

**Постановка проблеми.** Сучасний стан розвитку кредитування в Україні характеризується недостатністю зусиль банків, що були б спрямовані на здійснення контролю за кредитними операціями. Як наслідок, процес банківського кредитування супроводжується зростанням заборгованостей. Без відповідних дій і реагування така динаміка може призвести до дестабілізації усього банківського сектору України. З огляду на це очевидно є необхідність упровадження заходів, що сприятимуть підви-

щенню якості банківського контролю за кредитуванням та налагодженню кредитного процесу.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Дослідженням теоретичних і практичних засад кредитування займалося чимало вітчизняних науковців, серед яких Т. Ф. Григораш [1], Н. К. Жукова [2], Л. В. Кузнецова [3], Н. М. Чиж [4] та ін. Означена тематика була в полі зору таких зарубіжних учених, як Асхауер Г. (Ashauer, 1996) [5], Роуз П. (Rose, 1995) [6], Хуанг К., Чжоу Х. і Джи Х. (Huang, Zhou, and

Zhi, 2012) [7], котрі розглядали питання щодо формування банківського кредитного портфеля та його впливу на кредитування в умовах фінансової кризи.

Проте незважаючи на широкий спектр праць з окресленої проблеми існує необхідність глибинного аналізу особливостей сучасного стану і пошуку шляхів удосконалення системи кредитних відносин в Україні.

**Метою статті** є визначення динаміки та тенденцій кредитування у 2011–2013 рр., а також вироблення і надання рекомендацій щодо вдосконалення кредитування в Україні.

**Основні результати дослідження.** Основним мотивом у кредитних відносинах є отримання прибутку, кредитор має відсоток від наданих коштів, а боржник – прибуток від позичкових [8]. Кредитні операції можна вважати найприбутковішими серед різновиду операцій банків, однак вони є ризикованими через існування загрози неповернення коштів.

Дослідження свідчать, що українські банки в останні роки здійснювали значну кількість банківських операцій, переважну частку яких становили кредитні операції, що складають сукупний кредитний портфель банку та банківської системи України.

У 2011–2013 рр. банківське кредитування мало як позитивні, так і негативні тенденції. Загальна кількість наданих кредитів у цей період зросла від 508 288 млн. грн. до 609 202 млн. грн. (табл. 1). Серед них майже дві третини позичок від банків отримали суб'єкти господарювання (74,5% у 2013 році). Частка кредитів, наданих фізичним особам, у досліджуваному періоді зменшилася на 13,3% та становила 161 775 млн. грн. у 2013 р. За ці чотири роки кількість простроченої заборгованості скоротилася від 84 851 млн. грн. у 2011 р. до 72 520 млн. грн. у 2013 р., а кількість банків – від 194 у 2011 р. до 176 у 2013 р.

*Таблиця 1*

**Динаміка банківських кредитів у 2011-2013 рр., млн. грн.**

Показник	Рік		
	2011	2012	2013
Кількість банків	194	198	176
Надані кредити, загалом	755 030	825 320	815 327
- суб'єктам господарювання	508 288	580 907	609 202
- фізичним особам	186 540	174 650	161 775
Прострочена заборгованість за кредитами	84 851	79 292	72 520

*Джерело:* Складено авторами за даними НБУ [9]

У 2012-2013 рр. загальний обсяг кредитних ресурсів збільшився на 14,5%, а середньозважена відсоткова ставка в досліджуваному періоді зменшилася від 16,1% до 9,4%, аналогічна тенденція спостерігалася і за операціями овернайт\* (табл. 2).

Причиною низької кредитної активності банків (порівняно з іншими європейськими країнами) є високий рівень заборгованостей, низька кредитоспроможність боржників та високі ставки за кредитами.

\* Овернайт – кредити, надані чи отримані строком не більш як один операційний день без урахування неробочих днів банку.

*Таблиця 2*

**Основні показники стану міжбанківського кредитного ринку України у 2011-2013 рр.**

Показник	Рік			
	2011	2012	2013	
Загальний обсяг наданих кредитних ресурсів, млн. грн.	4777,8	4044,1	4631,9	
Середньозважена відсоткова ставка, %	Загалом	16,1	14,8	9,4
	у т.ч. за операціями овернайт	13,6	14,3	10,4

*Джерело:* Складено авторами за даними НБУ [9]

Щодо кредитів, наданих резидентам, то вони у 2011–2013 рр. збільшилися від 801 809 млн. грн. до 910 782 млн. грн. У структурі цих кредитів основна частка припадає на нефінансові корпорації (75,97% у 2013 р.). Водночас питома вага кредитів, наданих сектору загального державного управління, у досліджуваному періоді зменшилася від 1,06% до 0,65% (табл. 3).

Протягом 2011–2013 рр. кредитування в Україні здійснювалося переважно в національній валюті (табл. 4). За строками погашення у 2011–2013 рр. відбувалося зростання виплат за кредитами, що надані до 1 року, – від 182 240 млн. грн. до 325 299 млн. грн. (майже у 1,7 разу) та більш як на 5 років – від 60 214 млн. грн. до 73 805 млн. грн. Подібна тенденція виявляється і відносно кредитів у іноземній валюті. На думку Дугіна І. М., довгострокове кредитування прискорює розвиток економіки країни та є індикатором, що може відобразити ставлення всього населення до існуючої банківської системи [10].

Як свідчать дослідження, значного розвитку набуває кредитування нефінансових корпорацій – суб'єктів підприємництва, що займаються виробничою діяльністю, реалізацією товарів і наданням послуг (так звані суб'єкти реального сектору економіки). У структурі кредитів, що видані нефінансовим корпораціям, основну частку складають інші фінансові корпорації (рис. 1). На них в аналізованому періоді припадало від 518 093 млн. грн. (2011 р.) до 641 431 млн. грн. (2013 р.). Питома вага кредитів, наданих державним нефінансовим корпораціям, була несуттєвою та мала негативну динаміку. Обсяг таких кредитів зменшився від 57 690 млн. грн. у 2012 р. до 50 472 млн. грн. – у 2013 р., або на 12,5%.

Кредитування інших фінансових корпорацій здійснювалося переважно у гривні – частка таких кредитів у 2013 р. становила 87,4% (рис. 2).

Незначне кредитування в іноземній валюті інших фінансо-

*Таблиця 3*

**Кредити, надані резидентам (крім депозитних корпорацій) у 2011-2013 рр.**

Резиденти	2011		2012		2013	
	Обсяг, млн. грн.	Частка, %	Обсяг, млн. грн.	Частка, %	Обсяг, млн. грн.	Частка, %
Інші фінансові корпорації	16 441	2,05	16 229	1,99	19 317	2,12
Сектор загального державного управління	8532	1,06	5803	0,71	5908	0,65
Нефінансові корпорації	575 545	71,78	605 425	74,27	691 903	75,97
Інші сектори економіки	201 291	25,11	187 685	23,03	193 654	21,26
Усього	801 809	100	815 142	100	910782	100

*Джерело:* Складено авторами за даними НБУ [9]

вих корпорацій пояснюється тим, що існують значні зовнішні ризики. Серед іноземних валют переважав долар США, кредит у якому взяли 10,9% корпорацій. Частка кре-

**Кредити, надані резидентам у розрізі валют та строків погашення у 2011-2013 рр., млн. грн.**

Кредити		Рік		
		2011	2012	2013
У національній валюті	Загалом	478 596	515 580	602 776
	у т.ч. за строками: до 1 року	218 240	255 556	325 299
	від 1 до 5 років	200 142	194 559	203 671
	більше 5 років	60 214	65 465	73 805
В іноземній валюті	Загалом	323 213	299 562	308 006
	у т.ч. за строками: до 1 року	79 182	88 681	100 783
	від 1 до 5 років	100 860	99 952	107 068
	більше 5 років	143 171	110 929	100 156

Джерело: Складено авторами за даними НБУ [9]

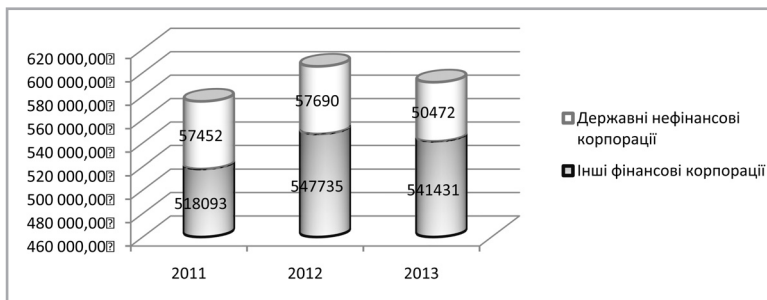


Рис. 1. Кредити, надані нефінансовим корпораціям у 2011-2013 рр.

Джерело: Складено авторами за даними НБУ [9]

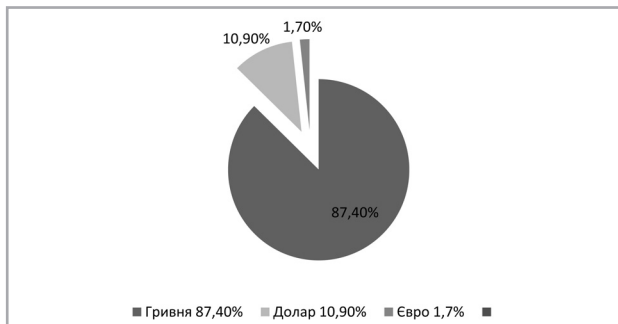


Рис. 2. Структура кредитів, наданих іншим фінансовим корпораціям у розрізі валют у 2013 році

Джерело: Складено авторами за даними НБУ [9]

дитування в євро у 2013 р. є незначною – вона дорівнює лише 1,7%. На думку авторів, такий стан кредитування сприяв зміні структури кредитного портфеля в розрізі валют, зменшенню доларизації економіки і зростанню потенціалу сучасної банківської системи.

Збільшення залежності банківської системи від іноземного капіталу, а також вартості запозичень призвело до того, що банківські установи зупинили кредитування важливих видів економічної діяльності, зокрема підприємств добувної промисловості, сільського господарства, виробничої сфери, хоч ставки за кредитами зростали [3, с. 113].

У 2013 році у структурі прострочених кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, переважали кредити, отримані представниками оптової та роздрібною торгівлі, – 38,4%, перероб-

ної промисловості – 23,2% і будівництва – 11,93%. Незначним є кредитування юридичних осіб у галузі тимчасового розміщення та організації харчування – 0,3%, освіти – 0,06% (табл. 5).

Варто зазначити, що у 2011–2013 рр. кількість наданих кредитів іншим депозитним корпораціям зменшилася вдвічі – від 40 343 млн. грн. у 2011 р. до 18 771 млн. грн. у 2013 р. (рис. 3).

Кредитування таких корпорацій здебільшого здійснювалось у національній валюті.

Частка кредитів у іноземній валюті у 2013 р. становила 37,2%. Необхідно відзначити зменшення в аналізованому періоді кредитування інших депозитних корпорацій у національній валюті. Основна причина – посилення рефінансування банків з боку НБУ, дефіцит у банків гривневої маси та, як наслідок, збільшення кредитних ставок у національній валюті.

Обсяг кредитів, наданий сектору загального державного управління у 2012–2013 рр., зріс на 105 млн. грн. і на кінець періоду становив 5908 млн. грн. З них кредити центральним органам державного управління склали 4998 млн. грн. Кредитні ресурси регіональним та місцевим органам державного управління зменшилися від 1742 млн. грн. у 2011 р. до 910 млн. грн. у 2013 р.

Питання кредитування сектору домашніх господарств є досить складним, оскільки в умовах нестабільного фінансового стану зростають вимоги до позичальників. У структурі кредитування домашніх господарств основну частку становили споживчі кредити, які у 2012–2013 рр. зросли від 125 011 млн. грн. до 137 346 млн. грн. (рис. 4). Таке збільшення відбулося в основному через зниження питомої ваги кредитів на придбання, будівництво і реконструкцію нерухомості (у досліджуваному періоді падіння складо 27%). Інші кредити, надані домашнім господарствам, були незначними – їх обсяг у 2013 р. дорівнював 4736 млн. грн.

Рівень заборгованості клієнтів за кредитами (табл. 6) у 2011–2013 рр. мав тенденцію до зменшення, що свідчить про підвищення кредитоспроможності боржників.

**Таблиця 5**  
**Прострочені кредити, надані нефінансовим корпораціям в Україні за видами діяльності (станом на кінець січня 2013 року)**

Вид економічної діяльності	Обсяг, млн. грн.	Частка, %
Сільське господарство, лісове та рибне господарство	2 374	4,41
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	401	0,75
Переробна промисловість	12 484	23,21
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	328	0,61
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	317	0,59
Будівництво	6 411	11,93
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	20 653	38,40
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1 432	2,66
Тимчасове розміщення й організація харчування	164	0,30
Інформація та телекомунікації	646	1,20
Операції з нерухомим майном	4 846	9,02
Професійна, наукова і технічна діяльність	1 978	3,68
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	791	1,47
Освіта	33	0,06
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	201	0,37
Мистецтво, спорт, розваги і відпочинок	478	0,89
Надання інших видів послуг	241	0,45
Загалом	53 780	100

Джерело: Складено авторами за даними НБУ [9]

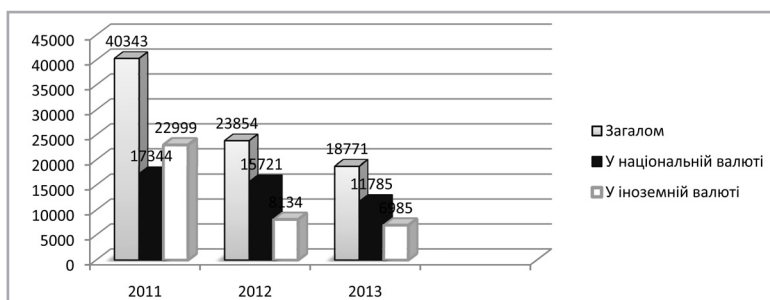


Рис. 3. Кредити, надані іншим депозитним корпораціям у 2011-2013 рр.  
Джерело: Складено авторами за даними НБУ [9]

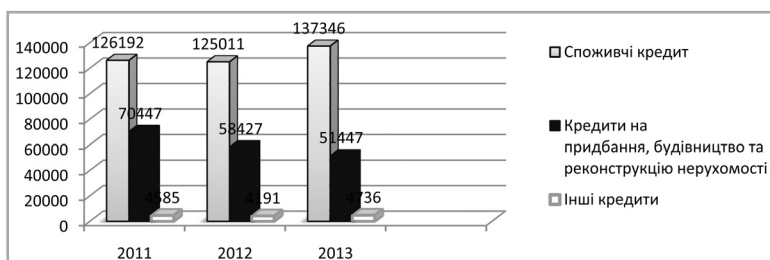


Рис. 4. Кредити, надані домашнім господарствам за цільовим призначенням у 2011-2013 рр.  
Джерело: Складено авторами за даними НБУ [9]

Як видно з табл. 6, найбільш відчутні зміни відбулися в показниках заборгованості фінансових та нефінансових корпорацій: у 2011–2013 рр. вона зменшилась у 1,5 раза (на 32,9%). Натомість заборгованість за кредитами домашніх господарств у 2012–2013 рр. зросла на 18,5% і становила 1545 млн. грн. у 2013 р.

Клієнти	Рік			Темп приросту, %	
	2011	2012	2013	2012 до 2011	2013 до 2012
Інші фінансові та нефінансові корпорації, некомерційні організації	14711	12558	9866	-14,64	-21,44
Домашні господарства	2035	1304	1545	-35,92	18,48
Загалом	16806	13862	11411	-17,52	-17,68

Джерело: Складено авторами за даними НБУ [9]

Сьогодні банки в Україні мають на своїх балансах близько 10% проблемних кредитів. Така тенденція може свідчити про те, що дотепер не існує ефективного способу (методу) управління заборгованістю клієнтів за кредитами.

**Висновки.** Проаналізувавши стан і динаміку кредитування в Україні, можна висновувати, що в умовах ринкової економіки воно постійно збільшується, про що свідчить такий показник, як частка кредитів, наданих банківськими установами у 2011–2013 рр. Як показують результати дослідження, головними позичальниками в нашій країні упродовж цих років були нефінансові корпорації-резиденти. У структурі отриманих ними кредитних ресурсів основна частка припадала на короткострокові запозичення. Кредитування домашніх господарств відбувалося здебільшого у гривні, що послабило валютний ризик і покращило структуру кредитних портфелів банків.

Водночас, поширенню кредитування в Україні перешкоджає ряд проблем, зокрема недосконале законодавство у банківській галузі, звуження джерел формування кредитних ресурсів, ускладнення процедури отримання кредиту тощо. У результаті досліджень нами було встановлено, що для успішного функціонування системи кредитування в Україні важливою є підтримка з боку держави, зокрема із використанням таких фінансових

інструментів, як субсидіювання населення при отриманні кредиту, надання податкових пільг позичальникам, спрощення звітності щодо кредитного портфеля банків, підвищення рівня доходів населення та ін.

### Література

1. Григораш Т. Ф. Банківське кредитування в Україні: сучасний стан, основні проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / Т. Ф. Григораш, С. С. Пільгуй // Економічний простір. – 2012. – № 62. – С. 119–124. – Режим доступу : [http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Ekpr/2012\\_62/statii/17.pdf](http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2012_62/statii/17.pdf)
2. Жукова Н. К. Сучасний стан ринку банківських кредитів в Україні [Електронний ресурс] / Н. К. Жукова, Н. В. Зражевська // Економічний часопис-XXI. – 2011. – № 5–6. – С. 54–57. – Режим доступу : [http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc\\_gum/ech/2011\\_5-6/2011\\_5\\_6/54\\_57.pdf](http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ech/2011_5-6/2011_5_6/54_57.pdf)
3. Кузнєцова Л. В. Роль банківського кредитування у фінансовому забезпеченні розвитку реального сектору економіки України / Л. В. Кузнєцова // Економічний простір. – 2008. – № 20/1. – С. 107–115.
4. Чиж Н. М. Сучасний стан банківського кредитування в Україні [Електронний ресурс] / Н. М. Чиж, Д. В. Смолич // Економічний форум. – 2011. – № 2. – Режим доступу : [http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/ekfor/2011\\_2/63.pdf](http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/ekfor/2011_2/63.pdf)
5. Асхауэр Г. Введение в банковское дело : учеб. пособие. / Г. Асхауэр – М. : Научная книга, 1996. – 640 с.
6. Роуз П. С. Банковский менеджмент / Питер С. Роуз ; пер. с англ. – М. : Дело Лтд, 1995. – 768 с.
7. Huang X., Zhou H., Zhu H. Assessing the systemic risk of a heterogeneous portfolio of banks during the recent financial crisis / X. Huang, H. Zhou, H. Zhu // Journal of Financial Stability. – 2012. – Vol. 8, No. 3. – P. 193–205.
8. Антипенко Є. Вплив сучасного механізму споживчого кредитування на економіку України / Є. Антипенко, С. Ногіна, Д. Візиренко // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 8, Ч. 1. – С. 351–354.
9. Матеріали офіційного серверу Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>
10. Дугін І. М. Врахування чинників зовнішнього середовища в процесі управління кредитним портфелем комерційного банку / І. М. Дугін // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 6. – С. 32–36.

Стаття надійшла до редакції  
5.08.2014 р.

### References

1. Hrygorash, T. F., & Pilhui, S. S. (2012). Bank lending in Ukraine: current state, the main problems and solutions. *Ekonomicznyj prostir (Economic Space)*, 62, 119–124. Retrieved from [http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Ekpr/2012\\_62/statii/17.pdf](http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2012_62/statii/17.pdf) (in Ukr.).
2. Zhukova, N. K., & Zrazhevskaya, N. V. (2011). Current state of the market of bank loans in Ukraine. *Ekonomicnij Casopis-XXI (Economic Annals-XXI)*, 5-6, 54–57. Retrieved from [http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc\\_gum/ech/2011\\_5-6/2011\\_5\\_6/54\\_57.pdf](http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ech/2011_5-6/2011_5_6/54_57.pdf) (in Ukr.).
3. Kuznetsova, L. V. (2008). Role of bank lending in the financial support of the real sector of Ukraine's economy. *Ekonomicznyj prostir (Economic Space)*, 20/1, 107–115 (in Ukr.).
4. Chyzh, N. M., & Smolych, D. V. (2011). Current status of bank lending in Ukraine. *Ekonomicznyj Forum (Economic Forum)*, 2. Retrieved from [http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/ekfor/2011\\_2/63.pdf](http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/ekfor/2011_2/63.pdf) (in Ukr.).
5. Ashauer, G. (1996). *Introduction to banking* (Trans. from Eng.). Moscow: Science book (in Russ.).
6. Rose, P. S. (1995). *Banking management* (Trans. from Eng.). Moscow: Enterprise LTD (in Russ.).
7. Huang, X., Zhou, H., & Zhu, H. (2012). Assessing the systemic risk of a heterogeneous portfolio of banks during the recent financial crisis. *Journal of Financial Stability*, 3, 193–205.
8. Antypenko, Ye., Nohina, S., & Vizirenko, D. (2011). Effect of modern mechanism of consumer credit economy in Ukraine. *Ekonomicznyj analiz (Economic Analysis)*, 8, 351–354 (in Ukr.).
9. The National Bank of Ukraine (2011-2013). *Materials of official web-server*. Retrieved from <http://www.nbu.gov.ua> (in Ukr.).
10. Dugin, I. M. (2008). Consideration of environmental factors in the management of the credit portfolio of commercial banks. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy (Herald of the National Bank of Ukraine)*, 6, 32–36 (in Ukr.).

Received 05.08.2014